

Financieel-economische vorming

1ste graad A-stroom

I-FEV-a

BRUSSEL

D/2024/13.758/005

Versie maart 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit het basisonderwijs, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen.

2 Situering

2.1 Samenhang met het basisonderwijs

In het leerplan '[Zin in leren! Zin in leven!](#)' van het katholiek basisonderwijs, in de cultuurgebonden ontwikkelvelden, wordt een basis gelegd voor kennis en vaardigheden die in het leerplan Financieel-economische vorming aan bod komen.

2.2 Samenhang in de eerste graad

2.2.1 Samenhang met andere leerplannen van de algemene vorming

Alle leerplandoelen van dit leerplan zijn geïntegreerd in het leerplan Mens & samenleving A-stroom (I-M&S-a) en in het leerplan Maatschappelijke vorming B-stroom (I-MaVo-b).

2.2.2 Samenhang met de basisopties

Het leerplan Financieel-economische vorming is een leerplan van de algemene vorming. Een aantal leerplandoelen zijn inhoudelijk verwant met leerplandoelen van het leerplan van de basisoptie Economie en organisatie in de A-stroom.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op minimumdoelen van de basisvorming. Dit leerplan kan je realiseren via projecten of in combinatie met het complementair gedeelte. In dat laatste geval kan je kiezen voor het leerplan Mens & samenleving A-stroom waarin de financieel-economische leerplandoelen volledig zijn opgenomen.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Financieel-economische vorming en het vormingsconcept

Het leerplan Financieel-economische vorming is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. In het leerplan ligt de nadruk op **maatschappelijke en economische vorming**.

Economische processen hebben een grote invloed op de samenleving. Leerlingen verkennen de rol van gezinnen, bedrijven en overheid in de economie wat de basis vormt van hun prille economische bewustzijn.

Vanuit de wegwijzers **duurzaamheid** en **kwetsbaarheid en belofte** leren leerlingen om een kritische houding aan te nemen als consument. Een bewuste consument maakt keuzes rekening houdend met o.a. de gevolgen voor de mensenrechten en het milieu. Hij bepaalt zelf prioriteiten en heeft oog voor de prijs-kwaliteitverhouding en de beïnvloeding van het koopgedrag via reclame en andere verkooppraktijken. Hij wordt ook beïnvloed door zijn peers, subculturen en de (sociale) media. Het verwerven van voldoende zelfkennis, zelfbewustzijn en weerbaarheid zal leiden tot meer evenwichtige en verantwoorde keuzes.

Uit die vormingscomponent en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Financieel bewust

Vanuit de wegwijzers 'Duurzaamheid' en 'Kwetsbaarheid en belofte' helpen we leerlingen een kritische en ethische houding ontwikkelen als jonge consument. We helpen hen weerbaar maken ten aanzien van invloeden uit de wereld. Leerlingen moeten in eerste instantie nadenken of hun aankopen wel noodzakelijk en duurzaam zijn vooraleer ze hun persoonlijk budget of dat van het gezin aanspreken.

Economisch bewust

Elke burger is betrokken bij het economisch leven waarin gezinnen en bedrijven een belangrijke rol spelen. Ook de overheid is niet weg te denken uit het leven van elk individu. Leerlingen van de eerste graad komen dagelijks in contact met voorzieningen die door de overheid worden verstrekt zoals onderwijs, ouderenzorg ... In hun directe omgeving (via ouders of media) vangen ze allerhande signalen op over de rol van de overheid. Inzicht in de inkomsten en uitgaven van de overheid biedt leerlingen een correct en volledig kader om dergelijke informatie te kunnen plaatsen.

3.3 Opbouw

Dit leerplan bestaat uit 2 onderdelen:

- financieel bewust;
- economisch bewust.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met het basisonderwijs

In relatie tot de cultuurgebonden ontwikkelvelden bouwt dit leerplan verder op de '[Ontwikkeling van oriëntatie op de wereld](#)' met aandacht voor het ontwikkelthema '[Oriëntatie op de samenleving](#)'.

3.4.2 Samenhang in de eerste graad

Er is samenhang tussen de leerplannen Mens & samenleving A-stroom en Maatschappelijke vorming B-stroom. In beide leerplannen zijn de leerplandoelen van dit leerplan opgenomen.

3.5 Financieel-economische vorming in een observerende en oriënterende graad

Dit leerplan kan ertoe bijdragen de interesse en aanleg van leerlingen te stimuleren, te observeren en te onderzoeken om het observatie- en oriëntatieproces in functie van een studiedomein te ondersteunen. Een leerling die geboeid is door financieel-economische vorming is mogelijk een leerling die interesse en aanleg heeft voor het studiedomein Economie en organisatie. De leerplandoelen van de krachtlijn 'economisch bewust' kunnen helpen om de interesse van leerlingen in de economie als systeem en de werking van ondernemingen op te sporen.

3.6 Aandachtspunten

- Financieel-economische vorming leent zich tot heel wat organisatie- en werkvormen. De keuze om gezamenlijke projecten, themadagen of workshops uit te werken voor verschillende klassen biedt kansen om leerlingen (of leerlingengroepen) over de klasgroepen heen te laten samenwerken. Je kan ervoor kiezen om de coördinatie toe te wijzen aan één leraar of aan meerdere leraren die de leerlingenevaluatie ook opvolgen.
- De realisatie van het leerplan Mens & samenleving A- stroom in het complementair gedeelte nodigt uit tot een interdisciplinaire aanpak tussen leerplandoelen en leerinhouden die financieel-economisch en sociaal-maatschappelijk van aard zijn. Een onderwijsleergesprek biedt kansen om via ondersteunende en stimulerende vragen te peilen naar voorkennis en om de leerlingen aan het woord te laten. Zo wordt duidelijk hoe leerlingen denken en welke veronderstellingen ze maken. Een klasgesprek nodigt

leerlingen uit om een gefundeerde argumentatie op te bouwen met betrekking tot ethische budgettaire keuzes.

- Er is heel wat educatief materiaal zoals video's, spellen, interactieve tools, simulatoren en quizzen online beschikbaar. Meer en actuele informatie daarover wordt opgenomen in de ondersteunende documenten op de [leerplanpagina](#).

3.7 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

Disclaimer: de leerplandoelen die gelden voor de eerste graad zijn onder voorbehoud van de goedkeuring van de nieuwe minimumdoelen basisvorming eerste graad door het Vlaams Parlement.

4.1 Financieel bewust

Minimumdoelen

LPD 1 De leerlingen beargumenteren binnen een gesimuleerd persoonlijk en beschikbaar gezinsbudget keuzes bij aankopen rekening houdend met

- hun reële en gecreëerde behoeften;
- factoren die hun koopgedrag beïnvloeden;
- voor- en nadelen van sparen en lenen.

Wenk: Bij het uitwerken van gesimuleerde situaties hou je rekening met de diversiteit aan gezinssituaties en -budgetten en de impact ervan op het budget van de jongere. Het werken met gesimuleerde situaties laat toe om rekening te houden met de soms kwetsbare thuissituatie van de leerlingen.

Wenk: Je kan de leerlingen een budget aanreiken om een uitgave te financieren, denk aan een budget om voedingsmiddelen aan te schaffen (bv. in functie van de bereiding van een gezonde maaltijd) of reisbudget.

Wenk: Via situatieschetsen of voorbeelden ((reclame)filmpjes, vlogs, groepsdruk ...) kan je leerlingen leren inzien dat behoeften en het eigen keuzegedrag o.a. worden beïnvloed of gecreëerd door anderen. Het verwerven van voldoende zelfkennis, zelfbewustzijn en weerbaarheid ondersteunt het komen tot meer evenwichtige en verantwoorde keuzes.

Wenk: Factoren zoals bijkomende kosten, status, reclame, verkoopspijntjes, peers en (sociale) media beïnvloeden sterk het koopgedrag van jongeren. Aandacht

daarvoor draagt bij tot meer bewuste keuzes en een kritische houding t.o.v. het aanbod.

Wenk: Consumenten en betalen hebben financiële gevolgen. In functie van het maken van budgettaire keuzes krijgen leerlingen inzicht in de mogelijke risico's van lenen. Je kan werken met concrete situatieschetsen vanuit de leefwereld van de jongere zoals lenen bij medeleerlingen, koppelverkoop zoals gsm gekoppeld aan een abonnement ... In functie van een toekomstige aankoop kan je wijzen op de voordelen van sparen. Een spaarsimulator voor een spaarrekening is een handig hulpmiddel om inzicht te verwerven in de basisprincipes van sparen en rendement.

Wenk: Je kan de leerlingen stimuleren om na te denken over de mate waarin hun keuzes duurzaam zijn. Daarbij neem je sociale, economische en milieuaspecten mee:

- bij aankopen of gebruik van producten en diensten rekening houden met het milieu en grondstoffen die niet onuitputtelijk zijn;
- bij aankopen rekening houden met gewenste arbeidsomstandigheden, correcte loonsvoorwaarden (ethisch consumeren);
- economisch verantwoord consumeren: verspilling vermijden en rekening houden met budget, prijs-kwaliteitverhouding.

LPD 2 De leerlingen lichten het belang van persoonlijk administratiebeheer toe.

Wenk: Je kan de leerlingen concrete tips geven voor het beheeren van hun persoonlijke administratie waaronder het bewaren van documenten zoals kastickets, facturen en garantiebewijzen (ticketgarantie).

Wenk: Je hebt aandacht voor de impact van de digitalisering, zo worden kastickets vaak niet langer afgedrukt. Je kan best voorbeelden aanreiken die aansluiten bij de leefwereld van jongeren, denk aan concert- en ingangstickets, vervoersbewijzen.

LPD 3 De leerlingen beoordelen courante betaalmiddelen en verkoopkanalen op het vlak van kosten, risico's, veiligheid en fraudegevoeligheid.

Wenk: Bij consumeren hoort ook betalen. Betalingen gebeuren meer en meer in een elektronische omgeving, ook door jongeren. Bij het uitvoeren van betalingen houden de leerlingen rekening met mogelijke fraude en malafide praktijken. Het kennen en beoordelen van courante betaalmiddelen en verkoopkanalen is bijgevolg noodzakelijk om als (jonge) consument op een verantwoorde manier te kopen en betalen. Leerlingen zijn zich bewust van praktijken van internetfraude zoals phishing, fraude bij online (ver)kopen, valse loterijen, identiteitsdiefstal, geldezel en weten dat uiterste voorzichtigheid de regel is als een betalingssysteem wordt voorgesteld.

Wenk: Je kan je best beperken tot actuele verkoopkanalen en betaalmiddelen waar jongeren van de eerste graad toegang toe hebben.

Wenk: Het beoordelen van courante betaalmiddelen en verkoopkanalen veronderstelt inzicht in modaliteiten (kosten en voorwaarden) en gebruik ervan.

4.2 Economisch bewust

Minimumdoelen

LPD 4 De leerlingen lichten de rol van gezinnen als consumenten en bedrijven als producenten in de economie toe.

Wenk: Economische actoren zoals gezinnen en bedrijven maken elke dag keuzes inzake consumptie of productie, rekening houdend met beperkingen. Bovendien hebben ze elkaar nodig: de gezinnen bieden arbeid aan bij de bedrijven in ruil voor geld; met dat loon worden goederen en diensten aangekocht bij bedrijven.

Wenk: Wat betreft de productie van goederen en diensten kan je de leerlingen laten kennismaken met een aantal kernactiviteiten zoals aankoop, verkoop, productie, logistiek en administratie. Je kan vertrekken vanuit concrete situaties: bv. waaruit bestaat mijn lunch en wie zorgt voor de productie en verkoop?

Wenk: Het is zinvol om het onderscheid tussen een handels-, productie- en dienstverlenende onderneming te duiden.

Wenk: Dit leerplandoel kan je in samenhang zien met LPD 5: gezinnen en bedrijven betalen belastingen en sociale bijdragen aan de overheid, die op die manier haar uitgaven financiert.

Wenk: Je kan de relaties tussen deze actoren visualiseren aan de hand van een eenvoudig economisch kringloopmodel met gezinnen en bedrijven.

LPD 5 De leerlingen lichten de impact van inkomsten en uitgaven van de overheid op de economie en de samenleving toe.

Wenk: In hun directe omgeving vangen leerlingen via ouders of media allerlei signalen op over de rol van de overheid. Het is aangewezen om leerlingen de nodige kennis en inzichten bij te brengen om die informatie in een correct en volledig kader te kunnen plaatsen.

Wenk: Via voorbeelden uit de actualiteit kan je illustreren dat de overheid zorg draagt voor de samenleving via uitgaven zoals vervangings- en aanvullende inkomens, onderwijs, gezondheidszorg, infrastructuur... In de derde graad wordt de herverdelende rol van de overheid en het achterliggende systeem van de sociale zekerheid belicht.

Wenk: Ook in de economie speelt de overheid een belangrijke rol. Zo moeten bedrijven rekening houden met milieu- en andere voorschriften bij de productie van goederen en diensten en tracht de overheid de consumptie van ongezonde voeding via accijnzen (bv. vet-, suiker- en/of frisdranktaks) te sturen.

LPD 6 De leerlingen lichten het belang van maatschappelijk verantwoord ondernemen in profit en non-profit organisaties toe.

Wenk: Ondernemingsbeslissingen worden beïnvloed door diverse factoren zoals (winst)doelstellingen. Profitorganisaties zijn gericht op het maken van winst, maar hebben ook impact op de omgeving. De leerlingen moeten zich bewust zijn van de

invloed die ondernemingen door bv. tewerkstelling van kansengroepen, eerlijke handel of aandacht voor het milieu kunnen uitoefenen.

Wenk: Maatschappelijk verantwoord ondernemen streeft systematisch naar sociale (People), milieu- (Planet) en economische (Profit) verbetering. In de [Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen](#) spreekt men van Prosperity of Welvaart in plaats van Profit. De SDG's worden aangevuld met de thema's Vrede en Partnerschap.

Wenk: Non-profitorganisaties (bv. ziekenhuizen, kinderopvang, opvoedingsinstellingen, maatwerkbedrijven, sportverenigingen ...) hebben geen winstoogmerk, maar genereren vaak inkomsten uit de verkoop van goederen en diensten. Ook dergelijke organisaties zoeken naar een evenwicht tussen de 3 P's (People, Planet en Profit) van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij begrippen die in het leerplan worden gebruikt. Die verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Duurzame ontwikkelingsdoelen

Duurzame ontwikkelingsdoelstellingen of Sustainable Development Goals (SDG's) zijn de 17 doelstellingen en subdoelstellingen die de Verenigde Naties goedkeurde in 2015. Die doelen moeten mensen en landen aanzetten tot actie in domeinen die van cruciaal belang zijn voor de mensheid en de planeet. De doelstellingen zijn geïntegreerd en ondeelbaar en zorgen voor een evenwicht tussen de drie dimensies van duurzame ontwikkeling: de economische, sociale en milieudimensie. De doelstellingen kunnen worden onderverdeeld in vijf thema's: mensen (people), planeet (planet), welvaart (prosperity), vrede (peace) en partnerschap (partnership).

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

6.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren; [indien van toepassing]
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	

Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de minimumdoelen (MD) realiseren.

Leerplandoel	Minimumdoelen
1	MD 11.01
2	MD 11.01
3	MD 11.02
4	MD 11.03
5	MD 11.03
6	MD 11.03

8.2 Minimumdoelen basisvorming

Nummer	Minimumdoelen eerste graad
11.01	De leerlingen beargumenteren hun keuzegedrag bij aankopen rekening houdend met hun behoeften, met een persoonlijk budget en een beschikbaar gezinsbudget en met factoren die hun koopgedrag beïnvloeden. Onderliggende (kennis)elementen: - Reële en gecreëerde behoeften - Sparen en lenen - Belang van persoonlijk administratiebeheer
11.02	De leerlingen beoordelen courante betaalmiddelen en courante verkoopkanalen op het vlak van veiligheid, risico's en kosten. Onderliggende (kennis)elementen: - Fraude
11.03	De leerlingen lichten de rol van gezinnen, bedrijven en overheid in de economie toe. Onderliggende (kennis)elementen: - Inkomsten en uitgaven - Consumeren en produceren - Maatschappelijk verantwoord ondernemen - Profit en non-profit

Inhoud

1	Inleiding.....	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	6
2.1	Samenhang met het basisonderwijs	6
2.2	Samenhang in de eerste graad	7
2.2.1	Samenhang met andere leerplannen van de algemene vorming.....	7
2.2.2	Samenhang met de basisopties	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding.....	7
3.1	Financieel-economische vorming en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	7
3.3	Opbouw.....	8
3.4	Leerlijnen.....	8
3.4.1	Samenhang met het basisonderwijs	8
3.4.2	Samenhang in de eerste graad	8
3.5	Financieel-economische vorming in een observerende en oriënterende graad.....	8
3.6	Aandachtspunten.....	8
3.7	Leerplanpagina.....	9
4	Leerplandoelen	9
4.1	Financieel bewust	9
4.2	Economisch bewust	11
5	Lexicon	12
6	Basisuitrusting	12
6.1	Infrastructuur	12
7	Glossarium.....	13
8	Concordantie	14
8.1	Concordantietabel.....	14

8.2	Minimumdoelen basisvorming	14
-----	----------------------------------	----

ONTWERP